

Közel negyedszázad a pulykaegészségügyben, eset ismertetésekkel

DERZSY NAPOK Tudományos Szakülés 2018.június 7. Hajdúszoboszló.
Dr. Paljak János Főállatorvos Gallicoop ZRT Szarvas.

Előadásomat három tartalmi részre osztom:

- I. A PULYKA eredete, fogalom meghatározások, háziasítás, fejlesztés.
- II. Magyarországi pulyka fajták, jelenlegi hibridek, állategészségügyi problémák.
- III. Esetismertetések.

Mottó:

Ha a munkánk hátterét jobban ismerjük, akkor azt jobban értjük.

Ha valamit értünk, azt jobban csináljuk.

Ha jobban csináljuk, akkor sikerélményt és profitot hoz, ennek köszönhetően szerethetővé válik.

Ha valamit szeretettel végez az ember, az azt jelenti, hogy meglátta benne a szépséget.

I.

Sütő Zoltán 1997-ben megjelent „A pulyka” című könyvének előszavában írja Horn Péter akadémikus, hogy a pulykatenyésztés olyan hatalmas ívű pályát fut be a fejlett világban, amire gondolni sem mertünk. Azóta fejlődés íve laposodni látszik.

Honnan indult a pulyka világhódító útja: a felkutatott leletek (oligocén korban megkövesedett pulyka) alapján a kizárólagos amerikai eredetéhez nem fér kétség. A vadpulyka őshazája Közép és Észak – Amerika, ahol az egyszám a telepések megjelenése (1492), drasztikus vadászatok és a területek más irányú használata miatt, durván lecsökkent, de a mai napig megtalálható. A háziasított pulyka szervezeti szilárdságának erősítéséhez a tenyésztők, igénybe veszik a vadpulykát, főként a *Meleagris gallopavo silvestris* alfajából származókat.

A háziasítás időpontjának bonyolult és többféle magyarázatába most nem bonyolódnék, fogadjuk el leegyszerűsítve azt, hogy nem egységes háziasításról beszélünk, hanem több helyen és egymástól függetlenül is végbement. Az időpontjára pedig fogadjuk el azt, hogy isz. 1000 körül az indián őslakosság már tartotta a pulykát.

Az amerikai kontinensen őshonos pulyka megismerése és átkerülése Európába összefonódik az új földrész felfedezésével és európaiak általi birtokba vételével. A pulyka elterjedésének története még ma is bővelkedik tisztázatlan részletekkel. Óvatossággal maradva azt mondhatjuk, az 1500-as évek elején megjelent a pulyka Európában (Spanyolországban), a század közepére már ismertté vált az egész kontinensen. Itáliához kötődik az az érdekesség, miszerint a pulykahús konyhai elkészítésének hamarabb volt szakirodalma, mint a tenyésztésének.

Magyarországon a történelmi középkor és az újkor fordulójának idejéből (1590-ben) sajátos hazai feljegyzések (állatösszeírások) tanúskodnak a pulyka tartásáról.

1691- ben Miskolczy Gáspár a kor szellemében a következőket írta:

”Az indiai páva, aki ma immár köztünk is közönséges és magyarul indiai tyúknak, avagy pulykának híjjuk, nem olyan ékes reá nézve, mint a mi pávánk, hanem haragos, főként a kakas pulyka fekete

sárral bőves, a fején rúd bubortosos bőri van, melynek színét hol kékre, hol pirosra mihelyen akarja, menten változtatja.”

Az 1800-as évek második felétől a hazai igények kielégítésén kívül megjelent az export: 1870 Kecskemét Benedek József az első exportőr, aki vágott pulykát szállított Angliába. Őt követték 1876 Kiskunhalas Schneider Ignác, majd a Popper cég Nagyszentmiklóson. Az 1884 szeptemberi állatösszeírás a baromfi törzsállomány 2-3%-avolt pulyka. A hazai pulykaállomány magángazdák tulajdonában volt és döntően parlagi fajtákat (bronz pulyka) tartottak, tudatos tenyésztői munkát nem folytattak. Ez az állapot maradt meg kb 1968-ig, legfeljebb a fehér és a bronz pulyka megjelenése jelentette a változást. A mezőgazdaság 1960-as átszervezése után kiderült, hogy ugyanezen fajták nagy tömegben való együtt tartása, nevelése nem azonos a hatékony nagyüzemi tartással.

II.

A pulykatenyésztés fejlesztése érdekében a hazai fejlesztés és az import (bevált pulyka-hibridek és ezek eredményes tartásához szükséges technológia) jött szóba.

1968.Gödölkői Kisállat-tenyésztési Kutatóintézet G-21-es hibrid.

1965. Baranya megyei Mezőgazdasági Vállalat és az angol Matthews végtermék pulykája a Mecsek10/30. (70 –es évekre leukózis miatt kiszorult a piacról.)

1976. Baranya megyei Baromfifeldolgozó és Értékesítő Közös Vállalat a BUT- val kötött megállapodás alapján közepnehéz testű hibridek szülőpár és végtermék állományait tartotta és forgalmazta 1982-ig.(Deviza megvonás miatti felszámolás.)

1970. Mezőtúri Állami Gazdaság a francia Studler, a Nagykunsági Állami gazdaság Williams fajtájú szülőpár állományokat hoztak az országba.

A következő legnagyobb lépés az igények kielégítésére a BOV (Baromfiipari Országos Vállalat) és a Nádudvari Vörös Csillag Termelőszövetkezet 18000 db tojó férőhelyes tenyész pulykatelepet (1970) valósított meg a Kanadai Hybrid Turkeys Inc. Diamond White (Fehér Gyémánt) majd Double Diamond (Kettős Gyémánt) végül pedig a Large White (Nagy Fehér) mondhatni a nagytestű, gigantpulyka fajtákkal.

Az Alföldön a Szentesi Árpád Szövetkezet a bronzpulyka tartás után a BUT 8-as és BUT 6+ jelzésű közepnehézttestű tenyész-állományait nevelték és tartották, a keltetőből pedig végtermékkel látták el partnereiket.

Az 1980-as években a Somogy megyei Pulyka Produkt KFT (1992 -ben megszűnt) és a Szarvas Gallicoop kezdte (1989) meg a BUT Big6 fajta tartását és integráció építését. A Gallicoop azóta az ország legnagyobb teljes integrációvá vált (szülőpárt tart, keltet, előnevel, hizlal, takarmányozza állományait, levágja azokat, feldolgozza és kereskedik a termékekkel). Jelenleg a hazánkban szinte kizárólagosan tartott Hybrid Converter fajtával dolgozik.

Természetesen amennyiben korlátlanul rendelkezésre állna az idő, akkor további részleteket is megismerhetnénk cégekről és pulykafajtákról.

Állategészségügyi problémák: két nagy csoportról beszélhetünk (melyek között az átjárás sajnálatunkra folyamatos, amiket már megoldottunk, leküzdöttünk (1) és amik még folyamatosan gondot okoznak (2).

1.Leküzdött, megoldott állategészségügyi problémáink:

- a. Lábproblémák, járás képesség: (fajta váltással megoldódott, a genetikai szelekció módosítása).
- b. Mycoplazmózis: Az igazoltan mentesen beérkező szülőpárok mentes felnevelése és a termelési ciklus végéig mentes megtartása révén a keltetőkből is ellenőrzötten mentes állományok kerülnek kitelepítésre. (Kerekes László 2009-es Derzsy Díjas előadásában beszélt a járványvédelem /byisecurity/ szerepéről, fontosságáról a mycoplasma mentességben).
- c. Szalmonella: A pulykára is kiterjesztett rendeleti szabályozásnak megfelelően nyugodt lelkiismerettel kimondhatjuk, hogy a törzsállományok mentességét a termelési ciklus végéig sikerül megtartani. Ez annak eredménye, hogy a szerviz periódus hosszabb (3-5 hét), a takarítás, fertőtlenítés eredményességét minden esetben mikrobiológiai módszerrel ellenőrizzük és csak mentesség esetén engedélyezzük a telepítést. A végtermék (előnevelt, hízó) állományok esetén az egymást követő állományok tartási környezetből való fertőződése jelenti a fő gondot (telepen endémiás szalmonella típusok).
- d. Baromfikolera: A törzsállományok program szerinti vakcinázása, a folyamatosan szigorodó járványvédelem miatt a betegség nem fordul elő.
- e. Baromfipestis: A törzsállományok élő és inaktivált vakcinázása és az eredményesség kontrollja miatt a kikelő napos állatok szikimmunitása megfelelő, az egy hetes korban adott élő vakcina és annak ismétlése miatt, tartósan mentesek vagyunk.

2. Folyamatosan meglévő, jelentkező állategészségügyi problémák:

Napos pulykapipék, előnevelés esetében:

- a. Kelésgyengeség, fejletlenség, eléhezés, trauma.
- b. Köszvény.
- c. Tüdőpenész és egyéb mycosis.
- d. E.coli szeptikemia.
- e. Staphylococcus, Streptococcus vérfertőzés.
- f. Vírusos bélgyulladások (PEMS, PEC, HEV) dr. Nemes Csaba Derzsy Díjas előadásában és több más alkalommal is részletesen beszélt a témáról.

Pulyka utónevelés esetében:

- a. Kétfázisú nevelés miatt szállítási stressz, traumák, ellenérdekeltség a két termelő között.
- b. E.coli szeptikemia.
- c. Talpfekély, ízületgyulladások, ínhüvelygyulladás.
- d. Aorta repedés.
- e. Máj lipidózis.
- f. ORT, baromfikolera.
- g. Szalmonellózis, szalmonella fertőzöttség.
- h. Lymphoid típusú daganatok.
- i. Vírusos légzőszervi, emésztőszervi megbetegedések.
- j. Mély mellizom elfajulás.
- k. Paraziták okozta betegségek (kokcidiózis, black head, stb.).
- l. Technopátiák.
- m. Korábban veszélytelen ágensek kórokozókénti megjelenése.

III.Esetismertetések:

1. **Előnevelőtelep:** (hagyományos marha istálló minimális átalakítással) 2016. 08.26-án telepített 17800 db napos pulykát vegyes ivarban, két egymás mellett lévő istállóba.

Telepítés és eredmény:

	1. istálló	2. istálló
Telepített db:	8 592 db ♀	9 287 db ♂
Elhullás 10. napig db.	184 (2,14%)	283 (3,04%)
Jelenlegi elhullás db.	355 (4,13%)	351 (3,77%)

Az állomány jó minőségű naposként érkezett, aktívak voltak és az istállóban hamar szétterültek. Az állomány fejlődése megfelelő volt. 10.01-vel (a nevelés hatodik hetében) figyeltek fel arra, hogy a tojóknál az elhullás megemelkedett és több lábra állni nem tudó elfekvő egyedeket láttak. A jelentkező kiesések miatt a kezelő állatorvos javaslatára antibiotikum kezelést végeztek 10.05-10.07 között 3 napig, majd 10.06-án 4 élő állatot küldtek a Nébih ADI-ba vizsgálatra.

A (2016.10.07.) állományszemle tapasztalatai:

Az istálló mikroklimája megfelelő, bár igazi szellőztetési rendszer nincs kiegészítve. Az etető-itatórendszer megfelelő. A takarmányt nem a Gallicoop ZRT keverőjéből szállítják, a takarmányban Monensin kokcidiosztatikum van. Az alom nedves elhasználódott. Igen sok beteg, bágyadt állat van, azok nem egyenletesen helyezkednek el az istállóban. A beteg állatok többsége az oldalán fekszik lábait kinyújtva, fejét az alomra téve szeméit lecsukva. Néhány állat nehezen veszi a levegőt.

Boncolás:

Általánosságban jó kondíció, a csontozat megfelelő (a tibia recszenésre törik, a combcsont fejen a porc ép, (az ízületből történő kifordítást követően), a mell jól fejlődött méretű, a szíven túsűrűszerű vérzések, egészséges téglavörös színű tüdő, tiszta légzsákok, máj duzzadt, rajta túsűrűszerű vérzések, néhol szerezsendió rajzolat, az epehólyag duzzadt, a zúzógyomorban emésztetlen tartalom (alomevés) bélhurut, a belek gázzal teltek; a vesék erősen duzzadtak.

Összességében kórhatározó értékű elváltozások nem láthatók. A jellegtelen elváltozások nem teszik lehetővé a pontos diagnózis lehetőségét a helyi boncolással, mindenképpen további vizsgálatok indokoltak. Felmerül ionophor (kokcidiosztatikum) mérgezés és botulizmus gyanúja.

Diagnózis: Az ÁDI a beküldött vérminták felhasználásával végzett egéroltással a botulizmust kizárta. Kokcidiosztatikum okozta toxicosis, az elvégzett takarmány vizsgálati eredmények alapján a megengedett 60-100 mg helyett 190-262 mg Monensi-Na-ot határoztak meg.

2. Pulyka előnevelő telep:

A telepre 2017.05.25- fogadtak 16515 db napos pulykát (7899 db tojó, 8616 db bak) két istállóba. Az állatokat ivarilag megosztva telepítették 1-es istálló (két részre osztva) bakok 8616 db, a 2-es istállóba 7899 db tojó. A fogadás körülményei közel azonosak voltak a két istállóban.

Az elhullás alakulása az előnevelés alatt: A ötödik nevelési hétig elfogadható szinten maradt a tojók esetében 136 db (1.72%) a bakok esetében 202 db (2.34%), az ötödik héttől a bakok (1-es istálló) elhullása durván emelkedett. Az állatok rövid ideig tartó bágyadság, elfekvés után elhullottak.

Az ellátó állatorvos nem talált magyarázatot az almon található, bél daraboknak látszó fibrin dugók megjelenésére. A szemlekor végzett boncolás és a hullák valamint kiboncolt béltraktus intézeti vizsgálata, egyértelművé tette a diagnózist: fertőző vakbél és májgyulladás (Blackhead).

Az állományt teljes egészében lekezeltettük a köztigazdának számító Heterakisok ellen és elrendeltük a kezelés ismétlését (3 hetente 1 hétig), megtiltottuk az állomány másik (hizlaló) telepre szállítását. Az alomcserét nem tudták megoldani, de bőséges ráalmozást alkalmaztunk, az állomány helyben maradt.

Hét	Elhullás (db) tojó	Elhullás (db) bak
1.	99	161
2.	19	24
3.	10	11
4.	8	6
5.	4	260
6.	5	276
7.	23	174
8.	34	136
Összesen	202	1048
Telepített	7 899 db	8 616 db
	2,56%	12,16%
Összesen	16 515 db	7,57%

Hét	Elhullás (db) tojó	Elhullás (db) bak
Összesen	68	263
Áttelepített	7 636 db	7 093 db
	0,89%	3,71%

Összesen	14 729 db	2,25%
-----------------	------------------	--------------

Az átminősített 7636 db tojó (96.7%) hizlás alatti elhullása 68 db (0.9%), a bakok esetében átminősítve 7093 db (82.3%) hizlás alatti elhullása 263 db (3.7%) volt.

A hizlás alatt a betegségre utaló klinikai és kórbonctani tünetek nem jelentek meg.

Szarvas.2018.05.20.

Dr. Paljak János

Főállatorvos Gallicoop ZRT Szarvas